

נפגשים בפרשה, התשע"א

פרשת כי תשא

הרב אבינר ואלישיב רייכנר

השיעור נמסר בכל שבוע באתר מכון מאיר: meirTV.co.il. להערות/הארות: matan.ozana@gmail.com

א. הפרשה מתחילה במנין בני ע"י מחצית השקל. מה מיוחד בספירה זו?

ראשית כל, ספירת בני עצמם ישירות אסורה, כיוון שכל אחד מאתנו שונה מחברו, לא מדובר באובייקטים דוממים. לכן לא סופרים אנשים ומבקשים מכל אחד להביא חפץ אותו נספור.

מדוע דווקא מחצית השקל? הזוהר אומר כי כל אחד מאיתנו מורכב משני חצאים – חצי שקיבל מסביבתו (הוריו, חבריו וכו') וחצי שקיבל מעצמו, מעמל כפיו. ואז כביכול בכך שהוא נותן את מחצית השקל הוא "מחזיר" את החצי שקיבל מעמ"י, דרך ביהמ"ק.

בנוסף, המחצית הזו גם מלמדת אותנו שאיננו שלמים בלי החברה.

ב. מה היה חטאם של עמ"י בחטא העגל? בתחילה נראה שהם חיפשו תחליף למשה: "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". לאחר מכן נראה שהם חיפשו בכלל תחליף לקב"ה: "ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים".

בספר הכוזרי נאמר שהחטא לא היה בע"ז, אלא החטא היה בכך שעמ"י רצה לבחור כיצד לעבוד את הקב"ה. הדרך הנכונה היא לעבוד את ה' בדרך בה הוא מורה לנו.

בספר נפש החיים (שער א') נאמר כי זה היה גם חטאו של אדם הראשון, שרצה להחליט לבד כיצד לעבוד את ה', ויש כאן משום התפיסה השגויה שקרויה "הומניזם" – הבנה שמרכז העולם הוא אך ורק האדם, והוא יבחר את דרכו בחיים. וזה היה חטאם. מיד נתייחס לכך בהרחבה.

ג. כיצד נוכל היום, כשאין לנו נביאים, לבחור את האמצעים הנכונים בעבודת ה'? הרי בעוד שהעגל פסול לעבודת ה', להבדיל – עמ"י נצטוו על הכרובים שגם בהם יש דמות. ואילו לא משה שציווה אותם על האחד ואסר את השני לא היו יודעים כיצד להבדיל ביניהם. א"כ, מה נעשה כיום?

זו שאלה קשה לפני מתן תורה. אך מרגע שקיבלנו את התורה, אז בה מצויים כל העקרונות והיסודות מהם נוכל להסיק מסקנות לחיינו עד סוף כל הדורות, בעזרת התורה שבכתב והתורה שבעל פה.

הנצי"ב אומר על הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי נפשכם" כי מרגע שניתנה התורה, אל לנו לתור ולהמציא מצוות נוספות או לחפש דרכים חדשות לעבוד את ה', אלא הננו מצויים לילך בדרך התורה. ולכן – "חדש אסור מן התורה" גם בנושא זה כפי שדרש החתם סופר. אגב, הרב קוק אומר על אמרה זו שגם את החדש ניתן לאכול – בתנאי שמוכיחים שהוא נאמן לישן (שהוא ישן שהתחדש).

ד. מה ניתן ללמוד מהתנהגותו של אהרון בחטא העגל? בסופו של דבר הוא שיתף פעולה עם העם ולא עמד כנגדם לכאורה ומנע מהם לחטוא.

בסופו של דבר אהרון נענש ("ען לא האמנתם בי להקדשיני לעיני בני ישראל" – יש הדורשים שכלפי אהרון הכוונה היתה לענין חטא העגל), וגם משה רבינו גער בו כשירד מן ההר. אך צריך לדעת כי אהרון פעל תוך מסירות נפש – שכן אהרון ראה שהעם הרג את חור על שגילה התנגדות, והכוזרי מסביר שאהרון ניסה בעקבות כך להרוויח זמן ולעכב את העם, ולצערנו הדבר לא עלה בידו.

תגובתו של משה, אגב, היתה הפוכה א"כ לתגובת אהרון. בעוד אהרון הגיב ניסה להניא את העם מלעשות העגל בדרכי שלום ובעקיפין – אצל משה אין חוכמות, הוא משבר את הלוחות, מכה בעם ומוכיח אותם קשות. וזאת כיוון שלכ"א מהם יש תפקיד שונה בעם. משה היה מוכרח לעשות מה שעשה בתור מנהיג של עדה. ואהרון עשה מה שעשה בתור סגורם של ישראל.

ה. משה עשה מעשה ושיבר את הלוחות. הלוחות הן מכתב אלוקים, כיצד עשה משה מעשה זה?

ישנם שני פירושים מוכרים בענין:

- פירושו של ה"משך חכמה": הרי העיקר אינו הלוחות, אלא התוכן שהופיע עליהן, וכל עוד עמ"י לא סרים אחרי התורה, מה יעזרו להן לוחות האבן? הרי אין צורך ביצירת אלילות נוספת...
- הספרי אומר שהדבר משול לאישה שבגדה בבעלה. בא ידיד האשה שגילה זאת וקרע מיד את שטר ההתחייבות ביניהם. בכך למעשה הוא ביטל את החתונה ע"מ שהאישה לא תחשב כזונה (אשת איש). לפי פירוש זה, משה מסר את הנפש כאן לטובת עמ"י, כיוון שהבין שחשיבותו של עמ"י גדולה מזו של אורייתא. וכך גם היה במגילת אסתר - כשאמרה אסתר "צומו עלי שלושת ימים", ומרדכי אמר לה שהצום יפול על פסח, אסתר ענתה ואמרה שאם אין עמ"י, מה הטעם בפסח? אם אין עמ"י, מה הטעם בתורה ובמצוותיה?

ו. בהמשך הפרשה אנו רואים שמשה רבינו מתחנן בפני ה' שישלח לעמ"י, כאשר במרכז תפילתו עומדות "ג המידות. מה כוחן של אותן "ג מידות?

אלו הן מידות הרחמים של הקב"ה. הקב"ה רחמן גם מבלי שנאמר זאת, אך ברגע שאנו אומרים זאת, הדבר מעורר למעלה סנגוריא על עמ"י. וכן כאשר עמ"י מסנגרים על אחיהם, אזי גם בשמים מסנגרים על עמ"י, ולהפך חו"ח. גדעון למשל לימד זכות על עמ"י אע"פ שלא היה מגדולי השופטים שלנו, ובעקבות כך הקב"ה אמר לנו "לך בכחך זה והושעת את ישראל" (שופטים ו').

בנוסף, מתוך הזכרת מידותיו של הקב"ה אנו נזכרים במידות האידיאליות גם מבחינתנו – שעלינו לדבוק אחריו מידותיו של הקב"ה ולנהוג כמותו: מה הוא רחום, אף אתה רחום, וכו'.

ז. משה מבקש לראות את כבודו של ה', והקב"ה אומר לו: "וראית את אחורי, ופני לא יראו". מה המשמעות של דברים אלו? הלוא ברור שלא מדובר פה בדברים גשמיים, אך בכל זאת, איך עלינו להבין זאת?

הרמב"ם אומר בהלכות תשובה שאת מהות ה' איננו משיגים וגם לא נוכל להשיג לעולם. מה שאנחנו כן יכולים להשיג זה רק את הופעתו בעולם, את גילויו, את כבודו. למשל – "ג מידותיו של הקב"ה המתגלות אלינו בעוה"ז, דרכן אנו יכולים לדבוק בקב"ה ולהתקרב אליו.

כעת, אצל משה רבינו היה רצון להשיג את הקב"ה במהות. אך יש גבול למה שבן אדם יכול להתקרב אל האינסוף, לכן משה זכה "רק" בהשגה של גילוייו של ה' בעולם (וגם בזה יש כמובן מדרגות).

שְׁבֹת שְׁלֹם וּמְבוֹרָךְ